

On tammikuu. Kyyristelen jäisessä maassa. On todella kylmä. Paikka on Taynish, niemimaa Skotlannin länsirannikolla.

Olen täällä työstämässä projektia Inverclyde Waulking Song Groupin kanssa. *Waulking* on perinteinen tweed-kankaan loppukäsittelymenetelmä. Kyseessä on eräänlainen huovutusprosessi. Kangasta liotetaan ensin vedessä ja ammoniakissa ja läimäytellään sitten rytmikkäästi, mikä saa sen kutistumaan ja pehmenemään harvasta kudoksesta tiiviiksi, sileäksi villaksi. Song Group on Francesin johtama, pääasiassa vanhemmista naisista koostuva ryhmä, joka pyrkii kartuttamaan ja ylläpitämään *waulking*-laulujen kokoelmaa ja perinteistä huovutusmenetelmää. Jo 15 vuoden ajan ryhmä on kokoontunut harjoittelemaan maanantai-iltaisain Francesin ruokapöydän ääreen. Kokoontumisissa ei tietenkään vain huovuteta tweed-kangasta, vaan jaetaan myös muita tunteita herättäviä ja henkilökohtaisia kokemuksia, ja vuosien mittaan jäsenten välille onkin syntynyt vahva side.

Vietän kokonaisen kuukauden ajan illat Francesin ruokapöydän ääressä ja päivät rannikolla, maassa kyyristelleen ja jäkäläiä kuvaten. Jäkälien tunteminen saa paikan kuin paikan tuntumaan entistäkin monitahoisemmalta.

Kaksi vuotta myöhemmin, vuoden 2017 tammikuussa, ajan hiljaa A583-tietä Prestonin ja Blackpoolin välillä, ja jäkälät ovat ensimmäinen asia, jonka huomaan pensasaidassa ja portin kivipylväässä.

Sitten huomaan jäkälien vierellä virkattuja ja neulottuja keltaisia koristeita ja nauhoja. Kohdassa, jossa nauhoja on eniten, on pensasaitaan leikattu karkea pellolle johtava portti, jonka edessä jalkakäytävällä seisoo parikymmentä ihmistä. Suurin osa heistä on keski-ikäisiä tai vanhempia naisia, ja osa heiluttelee kylttejä.

Itse pellolla riittää melskettä, sitä ollaan jakamassa osiin, paikalle ollaan rakentamassa soratietä, ja pellolle ollaan rajaamassa työmaata, josta on tarkoitus tulla Ison-Britannian ensimmäinen aktiivinen vesisärötyslaitos.

Tajuan, että paikalla olevat naiset eivät välttämättä vielä tunne toisiaan. He vain seisovat vierekkäin, heiluttavat epävarmasti bannereitaan ja kylttejään ja yrittävät saada ohiajavat autot tööttäämään. Miranda lähestyy minua, toivottaa minut tervetulleeksi ja selittää, että he ovat täällä joka päivä klo 15.30 asti, jolloin työmaalle saapuvien kuljetusten on määrä loppua. Paikalla ovat myös Bobby ja Jeanette, jonka tapaan myöhemmin samana vuonna.

Lisäksi paikalla on valtava määrä poliiseja, oman arvioni mukaan noin 50.

Bobbyn vapaa-aika kuuluu tienpientareella ja puutarhapalstalla, jonka maaperää hän on alkanut rikkoa ja työstää kevään kasvukautta varten. Hän selittää, että maaperän rikkomisen, kaivaminen ja työstäminen on melkein terapeutista. Että kun työstämisen on kerran aloittanut, sitä on vaikea lopettaa.

Miranda käyttää samankaltaisia sanankäänteitä, kun tapaan hänet toistamiseen.

Toukokuussa hän kertoo minulle, että hän on alkanut osallistua yhä tiiviimmin mielenilmaukseen. Hän on paikalla päivittäin, ja on huolissaan mielenterveydestään. Hän kertoo, ettei pysty keskittymään muihin asioihin, että kampanjaan uppoutuminen on alkanut etenevissä määrin suuttuttaa hänen lapsiaan. Kampanjan jatkuessa tunnelma tienpientareella on alkanut muuttua epätoivoiseksi. Hänestä tuntuu, että heidän pyrkimystään suojella maisemaa rauhallisin keinoin ollaan vääristämässä.

Poliisit ovat alkaneet käyttäytyä yhä aggressiivisemmin, minkä Miranda joutui kokemaan henkilökohtaisesti, kun hänet raahattiin tien poikki. Hän kävelee nyt hieman ontuen. Hän ottaa vapaata tien varrelta normaalia kotielämää varten, tehdäkseen ruokaa lapsilleen, mutta myös mielenilmaisijoiden leirille, kattiloittain muhennosta.

Kesäkuuhun mennessä Bobbyn puutarhapalstan marjat ovat kypsiä, ja hän pistäytyy poimimaan niitä palatessaan tienpientareelta. Aika on kortilla, mutta hän ei kestä ajatusta marjojen haaskaamisesta, joten hän ahkeroi keittiössä myöhään yöhön marjoja hilloten ja kuivattaen. Hän selittää opiskelevansa viralliseksi tarkkailijaksi, joten tien varrella vietetyt päivät ovat nyt entistäkin uuvuttavampia. Hän tarkkailee kaikkea, mitä tienpientareella tapahtuu poliisien ja mielenilmaisijoiden välillä, ja pyrkii tekemään perusteellisia muistiinpanoja. Yhdestä ainoasta päivästä syntyy sivukaupalla tekstiä.

Heinäkuussa Miranda osallistuu lukittautumiseen. Hänet pidätetään ja häntä vastaan nostetaan syyte.

Elokuussa minulle syntyy tytär, Asta, joten en voi käydä paikalla muutamaan viikkoon. Lokakuussa muutamme Osloon. Alan kävellä Lillomarkassa päivittäin Astan kanssa.

Pian alan löytää uusia jäkäläiä. *Cladonia bellidiflora*, *Cetraria islandica* ja *Cladonia coniocraea*. Metsän paikoin kivikkoisen ja paikoin soinen pohjakerros on äärimmäisen monimutkainen rykelmä ainetta, jäkäläiä, männynneulasia, sammalia, marjapensaita, pudonneita oksia, sieniä, toisiinsa kiinnittyneitä ja tiivistyneitä elementtejä, melkein kuin yhteen punottuja. Jäkälät ovat itsessäänkin eräänlaisia punoksia, levän ja sienen yhteenliittymiä, herkkiä pienimmillekin ympäristön muutoksille ja toisistaan riippuvaisia.

Joskus kuulen metsässä outoa jyrinää. Kukkulan toisella puolella kalliota räjäytetään palasiksi ja murskataan sepeliksi ja kiviainekseksi teiden päällystämistä ja rakennusteollisuutta varten. Kun kalliota louhitaan, jäkälät vain murenevät,

luulin, tomuksi, mutta toisaalta samat jäkälät itse hiljalleen ja omalla lempeällä tavallaan pakottavat kallion murenemaan.

Lancashiressä särötysyhtiö taistelee rämeistä maaperää vastaan. Paikalle toimitetaan rekkalasteittain sepeliä ja kiviainesta, ja pellolle rakentuu alusta, pehmeän suomaan päällä kelluva raskas tasanne. Sataa paljon vettä, ja tasanne kastuu perusteellisesti. Yhtiö ei kuitenkaan luovuta, vaan toivoo, että tarpeeksi soraa soran päälle kasaamalla syntyisi kiinteä pinta, joka kestäisi porauskaluston painon.

Marraskuun lopulla Oslossa maaperä jäätyy ja lumet saapuvat, peittäen metsän pohjan kinoksiin. Kävelen metsän halki koskettamatta maata. Kiinnitän enemmän huomiota puissa kasvaviin jäkäliin. Tällä jäkälällä, *Hypogymnia physodesilla*, on ontto sekovarsi, ja sen liuskojen päät ovat muodoltaan huulimaiset, mikä saa sen muistuttamaan joukkoa pieniä, aukinaisia suita.

Lancashiressä lehdet ovat putoamassa pensasaidoista, paljastaen edellisen talven haalistuneet villakoristeet.

Palaan tienpientareelle tammikuussa, viisikuukautisen Astan kanssa. Sora-alusta on valmis ja poraaminen on alkanut, yhtiö on porannut kohtisuoraan alaspäin jo useita viikkoja. Portille on järjestetty ympärivuorokautinen tarkkailu, kolmitai nelipäinen ryhmä tilapäisen katoksen alla kamiinan ympärille kerääntyneenä. Miranda, Bobby, Jeanette ja Claire päivystävät kaikki vuorollaan portilla. He kirjaavat ylös jokaisen kiinnitetyn poranterän ja tietävät, kuinka syväle pora on päässyt, tähän mennessä 2,8 kilometrin syvyyteen.

Vierailen Clairen luona, kun hän on juuri palannut kotiin varhaiselta aamuvuorolta portilla. Hän tarjoaa minulle kupin teetä ja pahoittelee sitten sotkua, laatikko- ja muuttoteitekasvoja. He ovat muuttamassa pian, koska Claire ei enää kestä tilanteen aiheuttamaa jatkuvaa ahdistusta. Hän tuntee syyllisyyttä lähtemisestä, mutta jaksaa häidin tuskin jatkaa.

Hän kertoo minulle välikohtauksesta, joka tapahtui tienpientareella edellisen vierailuni jälkeen ja jossa eräs toinen suojelija pidätettiin. Tällä oli mukanaan viulu, joka jäi maahan lojumaan. Claire nosti viulun maasta, kun sen omistajaa vedettiin poliisiautoon. Claire ei tiennyt miten auttaa, joten hän soitti viulun omistajalle kansanlaulun, jota he olivat soittaneet aiemmin.

Poliisin toiminta on edelleen väkivaltaista. Myös Jeanette kävelee nyt ontuen. Väkivallan, aggression ja vihan vastapainoksi naiset ovat alkaneet pitää rauhallista hetkeä, joka keskiviikko he seisovat 15 minuutin ajan vaiti tien laidalla, katse laitosta kohti.

Palaan jälleen keväällä. Matkustan paikalle Norjasta, jossa olen juuri kokenut lumipeitteen sulamisen ensimmäistä kertaa. Minulle hämmästyttävintä on se, että lumi sulaa alapuolelta, joten metsässä kävellessäni saatoin astua kohtaan, joka vaikutti kiinteältä, tiivistyneeltä jää- ja lumikerrokselta, mutta josta kenkäni kuitenkin meni läpi ja upposi alla virtaavaan veteen, mikä oli hyvin hämmentävää. Joskus taas kokonainen jääkimpale saattoi liikahtaa, koska sula oli heikentänyt sitä alapuolelta.

Kolmen kilometrin päässä särötyslaitokselta työskentelevä maitotilan omistaja, joka tuntee paikallisen maaston kuin vain koko ikänsä maata työstänyt ihminen voi, kuvailee minulle peltojensa alla virtaavia maanalaisia vesireittejä; mitä kautta pohjavesiesiintymät virtaavat paikalta Ribble-jokeen ja missä ne pulpahtavat yllättäen pinnalle lähteinä.

Kun hän katselee peltojaan, hän ei näe ainoastaan pinnalla olevaa kasvillisuutta, vaan myös sen alla piilevän rakenteen.

Hän selittää minulle, kuinka koko alue oli aikoinaan paljon vetisempi, ja kuinka he toisinaan peltoja kyntäessään nostavat maasta kokonaisia puunrunkoja, jotka ovat säilyneet suon uumenissa. Ja kun puunrunko vedetään ylös, maa vajoaa ja täyttää jäljelle jääneen aukon.

Hänen peltojensa alla on nyt alettu porata vaakasuoraan, kohti St Anne'sia. Näihin reikiin on tarkoitus pumpata korkealla paineella särötysnestettä, vettä ja hiekkaa sisältävää kemikaaliseosta, joka säröttää kalliota entisestään ja pakottaa maakaasun ulos. Osa nesteestä palaa pinnalle, mutta suuri osa siitä jää maahan.

Lillomarkassa lumen sulaminen saa irralliset jäkälät tippumaan puista maahan. Suurin osa näistä jäkälistä on harmaa-hankakarvetta (*Evernia furfuracea*). Alan kerätä tuulen pudottamia jäkäliä. Waulking Song Groupin Innesiltä kuulin ensimmäistä kertaa, että jäkäliä käytettiin alun perin tweed-kankaan värjäämiseen. Tweed-kankaan valmistuksen kaikki vaiheet kytkeytyvät tiiviisti paikalliseen maisemaan, villan tuottamisesta kivistä ja puista kerätyillä jäkäliillä värjäämiseen ja aina itse huovutukseen asti. Tämä näkyy myös *waulking*-lauluissa. Tämän historian Frances, Innes ja muut ryhmän naiset pyrkivät pitämään elossa.

Innes selitti minulle, että jäkäliillä värjäämiseen on useita perinteisiä menetelmiä. Mutkattomin menetelmä on yksinkertaisesti keittää jäkäliä useiden tuntien ajan, jolloin niiden sisältämät kemialliset yhdisteet tuottavat syvän keltaisen värihauteen.

Kun palaan Lancashireen myöhemmin kesällä, tien varrella on runsaasti väkeä, uudet metalliset aidat ovat täynnä keltaisia nauhoja ja serpentiiniä, kaikkea mahdollista, sillä naiset ovat huomanneet, että särötysyhtiön työntekijät

vihaavat ”räikeää tilpehööriä” ja käyttävät aikaa ja energiaa sen poistamiseen, joten mielenilmaisijat ovat päättäneet kiinnittää tavaraa takaisin yhtä nopeasti kuin työntekijät sitä irrottavat. Mielenilmaisijoilla on penkki, jonka he tuovat portille joka päivä, ja usein mukana on myös pöytä, joka on katettu teeastioilla ja joskus kotitekoisilla kekseillä. Porttileiri porskuttaa edelleen, ja teepannu pulputtaa jatkuvasti kamiinan päällä. Paikka alkaa vaikuttaa jonkinlaiselta oudolta ulko-olohuoneelta.

Mielenilmaisijat ovat alkaneet myös neuoa. Alkujaan ajatuksena oli vain tehdä bannereita aitoihin, mutta sitten joku keksi, että he voisivat kutoa 800-meträ pitkän huivin, joka kuvastaisi maan alla vaakasuoraan porattua matkaa.

He kuitenkin huomasivat, Mirandan kertoman mukaan, että kutominen myös auttaa heitä rauhoittumaan ja keskittymään sekä tarjoaa jotain tekemistä. Se on keino lisätä jotakin normaalia päivittäiseen rutiiniin tienpientareella. Miranda ei malta lopettaa kutomista edes silloin, kun vierailen hänen kotonaan. Hän kertoo minulle uusista suunnitelmistaan myydä koko omaisuutensa ja ruveta kokopäiväiseksi aktivistiksi, ehkä varhaiseläkkeelle siirtymällä, hän on vielä nuori, mutta lapset muuttavat pian pois kotoa.

Lähden eräänä iltana Jeanetten kanssa kävelyille hänen kotinsa lähistöllä sijaitsevaan metsään, pois tien varrelta. Hän kertoo minulle, kuten tammikuussa, että tuntee olevansa lähellä jonkinlaiseen suoraan toimintaan ryhtymistä, lain rikkomista. Että jokin on antamassa periksi. Hän selittää, että hänen elämästään on tullut kaksijakoista, että hänen vanhat ystävänsä ja kollegansa valtionhallinnossa sekä hänen retkeilykerhonsa jäsenet eivät halua kuulla mielenilmauksesta. Hänestä tuntuu, että hän on muuttunut. Että hän ei palaa entiselleen edes sitten, kun tämä on ohi, että hän on nyt aktivisti.

Rauhallisia hetkiä on pidetty jo yli vuoden ajan. Yli 52 keskiviikkoa, vaiti seisoen.

Rauhalliset hetket ovat muuttumassa mutkikkaammiksi. Nyt he seisovat ensin vaiti 15 minuuttia. Sitten he laulavat, jonka jälkeen he tanssivat.

Heidän mielestään on melko hämmästyttävää, että he voivat tanssia niin rennosti päätien varrella.

He tietävät, että vaakasuora porakaivo on valmis. He tietävät, että ennen kesän loppua porakalusto puretaan ja tilalle tuodaan särötyskalusto.

Särötyskalusto saapuu viimein elokuisena tiistaiamuna neljältä aamuyöstä. Sillä on poliisisaattue.

Tätä seuraa muutaman viikon odotus, viime hetken oikeushaaste ja viimeinen rankkasateiden aiheuttama lykkäys, mutta lopulta särötys alkaa lokakuun puolivälissä.

Se on äänekäs prosessi, generaattoreita, korkeapainepumppuja. Jokainen särötyskerta kestää 90 minuuttia. Miranda kuvailee siitä lähtevää ääntä, se muuttuu yhä äänekkäämmäksi, voimistuu, nousee maasta, kulkee kehon läpi ja asettuu rintakehän kohdalle. Hänen mukaansa se on ahdistavaa, syvää värinää, joka yhtenä päivänä jopa eteni hänen päähänsä asti ja aiheutti hänelle oudon, sekavan olon. Jopa poliisit huomasivat sen, tunsivat itsensä merisairaksi, ja pistivät merkille, että linnut olivat lopettaneet lentämisen. Melu siis aiheuttaa hiljaisuutta kaikkialla. Koko maaperä myötävärähtelee.

Maa alkaa liikkua, alueella tunnetaan pieniä maanjäristyksiä.

Olen varma, että jäkälät ovat alkaneet hiljalleen haalistua ja kuihtua.

Maaperä on muuttunut.

Lichen Hunting in the Lillomarka, Rebecca Birch, 2019

Kiitos: Jeanette Allison, Bobby Black, Kitty Clark, Miranda Cox, Carole Wilson, Tina Louise Rothery ja kaikki Preston New Roadilla, myös Frances Dunlop, Innes Carmichael ja the Inverclyde Waulking Song Group sekä Einar Timdal, Naturhistorisk museum, Universitetet i Oslo.

Kuvaus: Emma Dalesman / Rebecca Birch